

**Разумни начини за преодоляването на
“сивата” икономика: ваучерите в
образованието и социалната политика**

Красен Станчев, KC2 Ltd.

Образование, социална политика и неформални отношения в икономиката

Основни фактори за запазване на неформалността в стопанските отношения и отчетност.

- Преминаването на инициационни прагове в деловия и личния живот.
 1. В бизнеса това са праговете от навлизането до излизането в /от дадени пазари.
 2. В живота – праговете на социализация от училището до пенсиите.

“1” е относително безобидно натрупване на мотиви за неформалност;

“2” има фундаментални въздействия върху фиска и политиката .

(Недостигът на НОИ ще изисква постоянни трансфери от около 11% от БВП, а всички социални плащания – около 15% от БВП.)

Измерена по метода на ДИП (M2-C)/M2, сивата икономика е 17-18%.

Образование и неформалност – състояние

- През 2003 (МФ) учителстването извън клас е м/у 1,5 и 1,8% от БВП;
- Отделно м/у 1,2 и 1,5 милиарда струва образованието в частни училища и университети.
- Типично двойно плащане, както и при другите инициационни прагове.
- Затова тогава МФ обсъжда въвеждането на ваучерна система на финансиране.

Образование и неформалност –решения чрез ваучерно финансиране (Литва)

- **Въведено през 2001-2002 след няколкократно (1995-2000) увеличаване средствата за средното образование.**
 - **Резултат:**
 - 1. Парите стигат;**
 - 2. Училищата се съревновават за ученици;**
 - 3. Качеството се увеличава.**
- Въпреки несъвършенствата:**
- 1. Ваучерите не покриват всички разходи;**
 - 2. Териториално делене при ползването им;**
 - 3. Поддръжката на училищата е дело на общинските бюджети;**
 - 4. Ограничен обхват.**

Социална политика и неформалност - състояние

- МРЗ е постоянен и безумно обсъждан инструмент на социалната политика;
- При високи стойности на отношението ѝ към средната заплата
- При използването на ваучери за 80% от бенефициентите дохода от заплати се увеличава с $\frac{1}{4}$ от МРЗ.
- Това е валидно за около 200 хиляди заети по трудов договор.

Въздействия върху фиска и икономиката

1. „Ефектът на избелване” е равен на сума от 17 до 30% от общата сума на ваучерите;
2. Системата върви с други допълнителни ползи (50, 80 и пр.);
3. **MPЗ не е от съществено значение при използването на ваучери;**
4. **Ваучерите за храна избелват икономиката.**
 - Теоретично, **системата е по-добра и понякога по-евтина от другите форми на социална политика** – MPЗ, субсидирана заетост, привилегии за фермери и държавни служители.
 - Управителите на фирми **дават два пъти по-висока оценка на ваучерите от всяка социална политика**, с изключение на субсидираната заетост (което е разбираемо).
 - Но те предпочитат да не обсъждат тези политики, особено премахването на други данъчни преференции.

Какво може да се направи

Образование

- Въвеждане на ваучерно финансиране от 2013 г.
- Покритие на всички разходи;
- Без териториални ограничения;
- Премахване на двойното плащане.
- **Очакван ефект – качество в средното образование, ред във финансирането и намаляване на сивата икономика с около 1% от БВП.**

Социална политика

- Премахване на квотния принцип – горната граница на квази-субсидията;
- съревнование между лицензираните издатели;
- Очаквани ефекти:
 - 1. увеличаване обхвата от 8-9% от заетите в частния сектор до около 18-20%;**
 - 2. Гъвкаво увеличение на доходите от заплати;**
 - 3. Анулиране на споровете за размера на МРЗ.**